

HRVOJE MACANOVIĆ

SPORT NA ZAGREBAČKOM SVEUČILIŠTU

Povijest sporta u Jugoslaviji nije još napisana, ali je sigurno da će zasluge i rad studenata, nastavnika i bivših studenata zagrebačkog Sveučilišta biti visoko ocijenjene i priznate u nekoliko glavnih pravaca: oni se pojavljuju kao dalekovidni osnivači, uspješni organizatori i dobrovoljni stručnjaci, vrsni igrači i prvaci u raznim granama sporta, okupljaju se oko Sveučilišta i nakon što su završili studije, od skromnih početaka stvorili su razgranatu i visoko vrijednu suvremenu studentsku sportsku organizaciju.

Osnutak sadašnjega Zagrebačkog sveučilišta i prve planinarske organizacije u Hrvatskoj podudaraju se vremenski, idejno i, što se protagonista tiče, gotovo u tančine. Akademski građani, sveučilišni nastavnici i studenti bili su od prvih početaka planinarstva u Hrvatskoj njegovi glavni nosioci.

Kao posljedica prodora darvinističkih ideja, u prvoj fazi, planinarstvo je gotovo isključivo u službi prirodnih nauka, nosi istraživalačko-znanstveno obilježje. U drugoj fazi, nakon prvoga svjetskog rata, planinarstvo ima više pristalica, služi odmoru, uvjetovano je afirmacijom sporta u našem društvenom životu.

Četiri dana prije osnutka Zagrebačkog sveučilišta, 15. listopada 1874, sastala se u Zagrebu, na poziv geologa Đure Pilara, grupa uglednih ljudi, većinom intelektualaca, i osnovala Hrvatsko planinarsko društvo. To je prva planinarska organizacija među Južnim Slavenima, jedna od prvih organizacija za tjelesnu kulturu u Hrvatskoj. Među osnivačima HPD i prvim sveučilišnim nastavnicima nalazimo uglavnom ista imena javnih radnika koji su se skupili u Zagrebu u povijesnoj godini kada su u Zagrebu osnovani i Hrvatski Sokol, Zbor liječnika Hrvatske i Klizalački klub Zagreb.

Prvi predsjednik HPD bio je liječnik i osnivač hrvatske botanike Josip Schlosser. Jedan od profesora novog Sveučilišta, Đuro Pilar, zajedno s Ljudevitom Vukotinovićem, izradio je prva društvena pravila HPD, te je glavni pokretač rada u planinarskom društvu i u doba kada je dva put dekan Filozofskog fakulteta, rektor Sveučilišta i član JAZU. Za njim i svi njegovi nasljednici: Mijo Kišpatić, Dragutin Gorjanović Kramberger, Fran Tućan, Ferdo Koch, te profesor geografije Petar Matković, Hinko Hranilović, Milan Šenoa, Ivo Rubić. Nisu za njima zastali ni profesori botanike Bohuslav Jiruš, Antun Heinz, Karlo Bošnjak, Ivo Horvat; zoologije Franjo Erjavec, Spiridion Brusina, Lazar Car, August Langhoffer, Krunoslav Babić. U dugom popisu istaknutih planinara nalazimo profesore prirodnih nauka Stjepana Gjurašina, Andriju Mohorovičića, Josipa Poljaka, Marijana Salopeka, a ističu se i fizičari-matematičari Vinko Dvoržak, David Segen, Vladimir Varićak, Oton Kučera. Dok su profesori prirodoslovci svojim stručnim radom bili upućeni na izlete i istraživanje nepoznatih krajeva, ništa manje planinara ne nalazimo ni među pripadnicima humanističkih disciplina. Istaknuti historičari, filolozi i književnici, pravnici, pa i profesori Teološkog fakulteta ističu se u radu HPD. Većina rektora Zagrebačkog sveučilišta od 1874. do 1908. bili su planinari, a neki od njih predsjednici, organizatori, vođiči planinarskih izleta i dalekih pohoda, kao, na primjer, Josip Torbar, akademik i sveučilišni profesor, prvi začasni član HPD, nakon što je mnogo godina bio njegov predsjednik.

Prošla su gotovo tri decenija od osnutka planinarskog i sokolskog društva dok se pojavila, zaslugom studenata Zagrebačkog sveučilišta, prva sportska organizacija u suvremenom obliku. Godine 1903. osnovali su u Zagrebu »Akademski sportski klub« i Sportski klub »Akademija«.

U Zagrebu su u to doba studenti mogli studirati pravo, filozofiju, teologiju, farmaciju i šumarstvo. Druge struke studirali su na sveučilištima u drugim gradovima Austro-Ugarske ili u inozemstvu.

Ujesen 1903. došao je u Zagreb Krešimir Miskiće, student tehnike u njemačkom gradu Mittweide, gdje je upoznao suvremenu nogometnu igru kao član tamošnjeg Ballspiel Cluba. U ono doba bavilo se sportom samo nekoliko studenata Zagrebačkog sveučilišta a isticao se pravnik Hinko Würth, vrstan klizač i mačevalac. Miskiće i Würth okupili su desetak studenata željnih sportske djelatnosti i 6. studenoga 1903. osnovali Akademski sportski klub. Na prvoj skupštini predložio je student prava Milovan Zoričić da se društvo nazove Hrvatski akademski športski klub,

i tako je nastala kratica HAŠK. S njime je počeo suvremeni sport u Hrvatskoj. Prvi predsjednik HAŠK-a bio je zaslužni Würth, kasnije mnogo puta predsjednik naših glavnih sportskih organizacija.

U prvoj godini djelovanja članstvo se povećalo na 39 studenata, sastavljene su dvije momčadi za nogomet, redovito se vježbalo mačevanje.

Nedugo nakon osnutka HAŠK-a osnovana je »Akademija«, ali samo za mačevanje. Dvije godine kasnije ona proširuje svoju djelatnost i na nogomet. HAŠK je 1906. godine osnovao juniorsku sekciju za srednjoškolce, da ih pripremi za studentski život, a godinu dana kasnije i »Akademija« osniva juniorsku momčad. Razgraničenje je postignuto ovako: učenici donjogradske gimnazije idu u HAŠK, gornjogradske u »Akademiju«. Kad pregovori o fuziji obaju sportskih društava sveučilištaraca 1908. nisu uspjeli, onda je nekoliko istaknutih članova na čelu s Brankom Gavellom prešlo u HAŠK, a 1909. je »Akademija« prestala djelovati.

Te godine se i neki nastavnici Sveučilišta pojavljuju na sportskim vježbama studenata. Djelovanje studentskog sportskog društva privuklo je pažnju nekih profesora. Prva javna nogometna utakmica u Zagrebu odigrana je na prostoru klizališta koje se nalazilo na zemljištu gdje su danas Sveučilišna knjižnica i dvije sveučilišne zgrade na Marulićevu trgu. HAŠK je 28. listopada 1906. odigrao utakmicu 1 : 1 s Prvim nogometnim i sportskim klubom »Zagreb« (PNIŠK).

Sportsko društvo »Slavija« pozvalo je nogometnu reprezentaciju Hrvatske 23. i 26. lipnja 1907. na dvije utakmice u Pragu. Igrali su članovi HAŠK-a i PNIŠK-a iz Zagreba; to je bio prvi nastup jedne sportske reprezentacije pod samostalnim imenom Hrvatske.

Zimski sportovi kao i mačevanja vrlo rano su se uveli u program HAŠK-a: klizanje od osnutka, sportsko sanjkanje već 1905. a hokej na ledu (bandy) 1906. godine.

Studenti, članovi HAŠK-a sudjeluju u prvom natjecanju u trčanju i hodanju 10. studenoga 1907. na cesti Podsused-Zagreb. Priređivač je bio PNIŠK. Taj događaj obilježava početak sportske atletike u Hrvatskoj.

Članovi sportskog društva sveučilištaraca jasno su vidjeli konture budućeg djelovanja i mogućnost da sport, igre i natjecanja pomognu u općenitoj težnji za slobodnim narodnim životom i samostalnošću. Tako HAŠK predlaže 26. ožujka 1909. da se malobrojna sportska društva i klubovi u Hrvatskoj ujedine u sportski savez, pošto je već odbijena mnogo ranija predstava Hrvatskom sokolskom savezu da u svoje članstvo primi, uz društva »Sokol«, i druge sportske organizacije.

Tog proljeća, 16. svibnja 1909, odigrana je prva međunarodna nogometna utakmica u Zagrebu, i to između studenata. Gostovala je momčad igrača studenata tehnike BEAC – Budapesti Egyetemi Athletikai Club, a s njom je izbio i prvi spor, borba za samostalnost sportskog života u Hrvatskoj. Mađarski sportski savez htio je neopazice protegnuti svoju kompetenciju na sportsku djelatnost u Hrvatskoj, čemu su se odlučno oduprli studenti Zagrebačkog sveučilišta. Mađari su zahtijevali da se utakmice s njihovim klubovima u Zagrebu (i u Hrvatskoj) igraju po mađarskim pravilima igre, dok je HAŠK igrao po engleskim pravilima

Football Association koje je Milovan Zoričić preveo a HAŠK tiskao 1908. (drugo izdanje 1911). Mađarski studenti tehnike odigrali su utakmicu po engleskim pravilima, uz obećanje naših igrača da će u Budimpešti igrati po mađarskim pravilima.

U Zagrebu je 5. listopada 1909. osnovan Hrvatski sportski savez. Predsjednik je postao sveuč. profesor Julije Andrassy, a tajnik Milovan Zoričić. Oni su doživjeli prave međunarodne sporove. Mađarski savez proglasio je bojkot naših klubova jer oni nisu njegovi članovi pa, prema tome, nisu ni članovi međunarodnog nogometnog saveza FIFA.

Zabrane, rasprave, polemike samo su skrenule pažnju na rad HAŠK-a i na sport. Novine su opširnije i češće pisale o sportskim događajima, za osnivačima sportskog djelovanja u nas množili su se redovi prijatelja sporta.

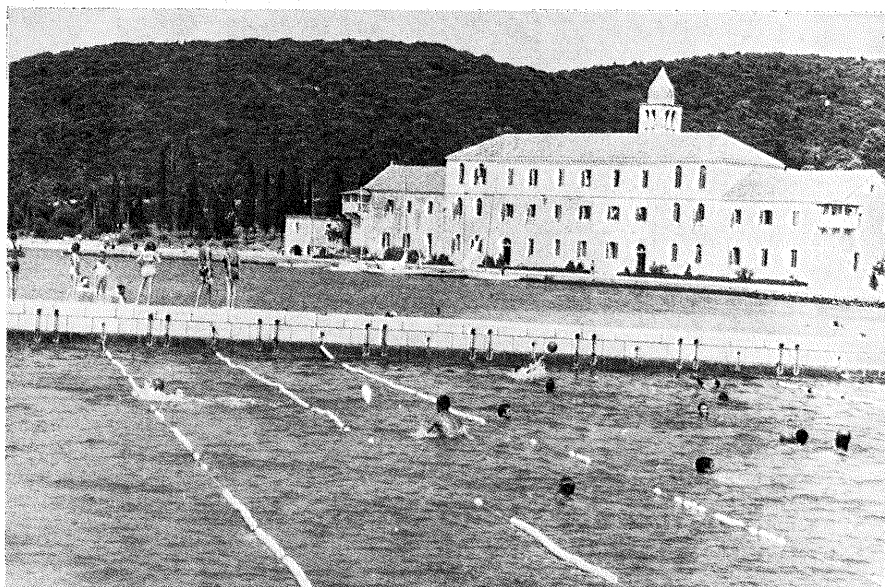
Na igralištima Zagrebačkog klizačkog društva u Mihanovićevoj ulici, gdje je danas zgrada Zavoda za socijalno osiguranje, održano je 1909. prvenstvo Hrvatske i Slavonije u tenisu. Te godine su članovi HAŠK-a proširili zimsku sportsku djelatnost i na skijanje.

Godine 1910. predstavnici našeg saveza uspjeli su da se nagode s mađarskim savezom; bojkot je šutke prestao, a nastavljene su utakmice i s mađarskim i drugim inozemnim klubovima. U prisutnosti rektora Sveučilišta Josipa Volovića i drugih uglednih uzvanika, te brojnih navijača, HAŠK je igrao na igralištu »elipse« iza Donjogradske gimnazije (današnje srednjoškolsko igralište) dvije utakmice s Magyar Testgyarkolok Köre, čuvenim MTK iz Budimpešte. Pravo sportsko ponašanje naših igrača i dostojanstveno držanje gledalaca bili su najbolji odgovor Budimpešti.

HAŠK je nastavio svojim usmjerenim djelovanjem, što dokazuju i ovi pothvati: u Velikoj Kikindi, na tadašnjem području Ugarske, postojao je Nagyikindai Athletikai Club čiji su članovi bili tamošnji Srbi. Oni su s najvećim slavljem bratski dočekali hrvatske studente na utakmicama 21. i 22. kolovoza 1910. Političko značenje imalo je i gostovanje nogometne reprezentacije češkoga nogometnog saveza ČSF u travnju 1911. u Zagrebu, kao i gostovanje nogometne reprezentacije Srbije u Zagrebu 11. i 12. lipnja 1911. Studenti su manifestirali slavensku solidarnost i suradnju svakom prilikom, pa su 28. studenog 1911. gostovali u Ljubljani kod SK »Ilirije«.

Plivački klub, koji je samo ljeti djelovao na Savskom kupalištu, postao je 1911. sekcija HAŠK-a. Vježbe i natjecanja održavala su se u bazenu Šmithen u Samoboru, gdje su se plivači pripremili za sudjelovanje 27. kolovoza 1911. na prvenstvu Hrvatske i Slavonije u Karlovcu.

Poduzetni članovi studentskog sportskog kluba, zauzimanjem sveuč. profesora Josipa Volovića i Augusta Musića, naišli su na pomoć ranijeg kolege, tada biskupa-koadjutora Ante Bauera, koji je pristao da se HAŠK-u odobri gradnja sportskog stadiona u Maksimiru (na mjestu gdje je i danas sportski stadion). Studenti su 1911. bez novaca postali sretni zakupnici zemljišta i uporno nastavili rad na ostvarenju glavnog uvjeta za uspješno djelovanje: igrališta, svlačionice, praonice.

SPORTSKI CENTAR NA OTOKU BADIJA KOD KORČULE GDJE SE ODRZAVAJU
LJETNI TEČAJEVI STUDENATA

Osnovu za gradnju igrališta izradio je pravnik Branko Domac, nacrtje za tribine sa svlačionicama, praonicama i spremištima član kluba Emil Erfort, a 1. veljače 1912. brigade studenata započele su dobrovoljno graditi svoje igralište – prvi sportski potpuni stadion u Hrvatskoj. Već 5. svibnja 1912. igrao se na njemu nogomet, ujesen su dovršeni atletsko trkalište, tribine i teniska igrališta. Te uspješne godine 1912. nogometni igrači HAŠK-a gostovali su u Ljubljani, Rijeci, Splitu i Sarajevu. Održan je i uspješni međunarodni turnir igrača i igračica tenisa, pa teniski četverboj studenata Beča, Graza, Leobena i Zagreba.

Dovršenje atletskog trkališta, bacališta i skakališta omogućilo je održavanje prvenstva Hrvatske i Slavonije, pa se sportski život Hrvatske u olimpijskoj godini 1912. penje na viši stupanj razvitka, iako su sportaši Hrvatske odlučno odbili da na olimpijskim igrama u Stockholmu sudjeluju kao dio reprezentacije Ugarske.

Ujesen 1912. počelo je i nogometno prvenstvo Hrvatske i Slavonije.

Proslavljajući svoju 10-godišnjicu HAŠK je 1913. imao vrlo bogat i raznolik program. Gostovali su nogometni prvak Poljske »Wisla« iz Krakova, nogometni klub Vicenza iz Italije, bečki studentski Wiener Akademischer Sportklub, ali najviše odjeka imalo je gostovanje studentske momčadi »Northern Universities« sievernih sveučilišta Engleske. Odigrali su četiri utakmice na evropskom kontinentu. Nakon pobjeda

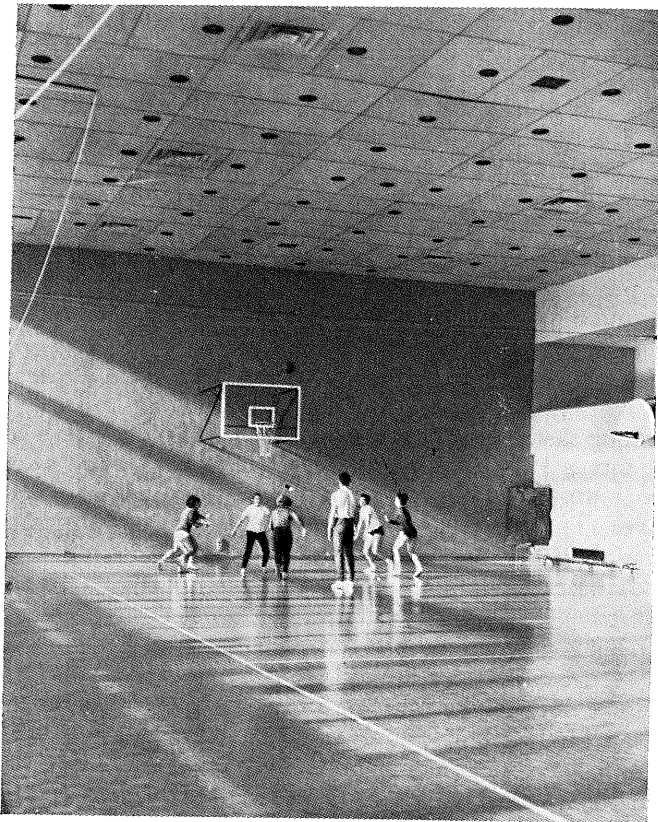

VISOKA SKOLA ZA FIZIČKU KULTURU U ZAGREBU: VJEŽBE STUDENATA

u Njemačkoj, Češkoj i Mađarskoj doživjeli su u Zagrebu od igrača HAŠK-a prvi poraz 0 : 1. Taj rezultat je visoko podigao stručni ugled zagrebačkog sportskog društva.

Prema tome, do prvoga svjetskog rata, koji je prekinuo takav rad redovnih i bivših studenata Zagrebačkog sveučilišta, prva generacija HAŠK-a izvršila je važan zadatak: osnovala je suvremeno sportsko društvo, dotjeranim radom i nesebičnim djelovanjem postala je matrica sportske djelatnosti na Sveučilištu i, preko studenata iz drugih gradova, rasadnik sportskog vježbanja, igranja i natjecanja. Dovala je mnoge grane do prvenstva Hrvatske i Slavonije, uspostavila neposredne veze s drugim jugoslavenskim krajevima, afirmirala se i u međunarodnom sportu, te obranila samostalnost narodnog sporta u Hrvatskoj.

Hrvatski akademski športski klub i njegovi marljivi odbornici nastavljaju svoje djelovanje na području nove države Srba, Hrvata i Slovenaca. Ono što su prije nastojali postići u granicama Hrvatske i Slavo-

VELIKA VJEZBAONICA VISOKE ŠKOLE ZA FIZIČKU KULTURU U ZAGREBU

nije, sada ostvaruju u granicama Jugoslavije. Osnivaju sportske saveze, uspostavljaju veze i suradnju, korak po korak, od godine na godinu grade jugoslavensku sportsku organizaciju, koja je zaslugom istaknutih sportskih stručnjaka, dobrovoljnih društvenih radnika, većinom iz redova HAŠK-a ili sa Zagrebačkog sveučilišta, imala središte u Zagrebu.

U Zagrebu su održavana prva natjecanja za prvenstvo Jugoslavije, sastavljena i objavljivana prva pravila sportskih saveza, pravila i pravilnici različitih sportskih igara i natjecanja. Međunarodne veze proširuju se do održavanja Balkanskih igara (1929).

Sport na Zagrebačkom sveučilištu u razdoblju od 1918–1941. uglavnom se razvija u klubovima i društvima koja nisu samo studentska, pa i akademska društva po imenu imaju mnogo članova koji nisu visokoškolci, što je dakako normalna pojava u razvijenom društvenom životu. Djelatnost studenata i nastavnika Zagrebačkog sveučilišta u tom razdoblju odvija se većinom u društvima: Hrvatski akademski sportski klub,

Zagrebačko klizačko društvo, Hrvatski veslački klub, Prvi hrvatski mačevalački klub, Akademski sportski klub, Akademski tenis klub, Sportski klub Marathon, Hrvatski sportski klub Concordia, Prvi jugoslavenski kajak klub, Ski klub i u drugim osnovnim organizacijama u kojima su pretežno djelovali studenti ili bivši studenti. Budući da je Zagreb jedino visokoškolsko središte u Hrvatskoj, a mnogi studenti ostaju natjecatelji svojih matičnih klubova i društava u drugim gradovima, djelovanje sveučilišne matice se na taj način širi na veliko područje različitih utjecaja.

U razdoblju između dva rata sportski su odbornici, vezani neposredno ili posredno, kao bivši studenti, sa Zagrebačkim sveučilištem, odigrali glavnu ulogu u sportskom pokretu Jugoslavije, i to u najširem smislu toga pojma.

U Zagrebu su 29. siječnja 1919. godine održane posebne sjednice Srpskog sokolstva i Hrvatskog sokolskog saveza, na kojima je potvrđena odluka tajnog sastanka predstavnika razdvojenih sokolskih saveza u Zagrebu 18. lipnja 1914, kada je odlučeno da se bez obzira na granice i na protivljenje austro-ugarskih vlasti osnuje zajednički Jugoslavenski sokolski savez. To je napokon ostvareno na saboru u Novom Sadu od 28. do 30. lipnja 1919. Vidnu ulogu odigrali su pri tom Lazar Car, Laza Popović, Srđan Budisavljević, Oton Gavrančić i drugi nastavnici ili bivši sveučilištarci.

Zagrebački nogometni klubovi na čelu s HAŠK-om osnovali su u Zagrebu 14. travnja 1919. Jugoslavenski nogometni savez. Prvi predsjednik bio je opet Hinko Würth, a taj prvi sportski savez u Jugoslaviji vode i Fran Šuklje, Ivo Lipovšćak i drugi ugledni nastavnici ili bivši sveučilištarci. Prvo nogometno prvenstvo Jugoslavije odigrano je 1923. godine, prilikom proslave 20-godišnjice HAŠK-a.

Godine 1919, 14. prosinca, osnovan je u Zagrebu Jugoslavenski olimpijski odbor (s prvim predsjednikom Franjom Bučarom), pa su tako dovela najzad do cilja borbena nastojanja zagrebačkih sveučilištaraca stara deset godina da se sudjeluje na olimpijskim igrama.

Prvo prvenstvo Jugoslavije u atletici održano je 3. listopada 1920. na stadionu HAŠK-a u Maksimiru i ono je bilo uvod u osnivanje Jugoslavenskog lako-atletskog saveza u Zagrebu. U jubilarnoj godini HAŠK-a održano je 11. ožujka 1923. u Maksimirskom parku prvo međufakultetsko natjecanje, cross-country na 5 kilometara za pojedinačno i momčadsko prvenstvo Sveučilišta. Pripadnost trkača nije bila određena po klubovima, nego po fakultetima, a priređivač je bio HAŠK.

U ime članova Hrvatskog veslačkog kluba u Zagrebu već 1920. je Leo Gollob predložio, da se osnuje jedinstveni Jugoslavenski veslački savez, a isti inicijatori osnovali su 1931. u Zagrebu i Prvi jugoslavenski kajak klub.

Učenice Ženske realne gimnazije u Zagrebu pristupile su 1921. u HAŠK da igraju hazenu, češku igru sličnu današnjem rukometu. Bila je to prva kolektivna sportska igra za žene, prekid s konzervativnim sprečavanjem da žene javno nastupaju na sportskim natjecanjima. Prvu utakmicu odigrale su dvije družine HAŠK-a 30. srpnja 1922. Jugo-

slavenski hazena-savez osnovan je u Zagrebu 1924, a prvo prvenstvo Jugoslavije u hazeni, na kojem su prvakinje postale igralice Hrvatskog akademskog sportskog kluba, odigrano je u Zagrebu 1924.

Član HAŠK-a Lucijan Kovačić posudio je novac reprezentaciji Jugoslavije da sudjeluje na svjetskom prvenstvu 1934. godine u Londonu. Igralice Jugoslavije su pobijedile i tako osvojile prvo naše svjetsko prvenstvo u jednoj kolektivnoj igri.

Plivačka sekcija Jugoslavenskog olimpijskog odbora prerasla je 1921. godine u Jugoslavenski plivački savez sa sjedištem u Zagrebu i većinom odbornika iz redova sveučilištaraca.

Na igralištima u Maksimiru odigrano je od 8. do 12. rujna 1920. prvo tenisko prvenstvo Jugoslavije. Na inicijativu zagrebačkih igrača osnovan je 1921. godine Jugoslavenski teniski savez sa sjedištem u Zagrebu. Prvi predsjednik bio je Hinko Würth. Na igralištima HAŠK-a u Maksimiru odigran je prvi nastup jugoslavenskih igrača u natjecanju za Davisov pehar 1927. s Indijom.

Budući da su studenti bili članovi mnogih sportskih društava u Zagrebu i izvan njega, a po imenu studentska sportska društva HAŠK i Akademski SK u Zagrebu, Beogradski univerzitetski sportski klub i Akademski sportski klub »Primorje« u Ljubljani nisu više mogli predstavljati sve studente-sportaše, to se na početku 1928. godine nastoji stvoriti nova studentska sportska organizacija za međufakultetska, međusveučilišna i međunarodna sportska natjecanja, u kojoj neće biti važna klupska nego visokoškolska pripadnost.

Prvi osnivački zbor studenata-sportaša održan je u Zagrebu 31. ožujka 1928, a potkraj aprila osnovano je Udruženje sportaša Zagrebačkog sveučilišta, razgranato po fakultetima i sportskim granama. To je četvrt stoljeća nakon osnutka HAŠK-a dovelo do Sportskog saveza studenata Jugoslavije, doduše kratkog vijeka i nepoćudnog vlastima zbog političkog usmjerenja protiv diktature i totalitarnog režima od 1929.

Tačno deset godina nakon osnutka Jugoslavenskog olimpijskog odbora, u Zagrebu je 1929. osnovan Savez sportskih saveza kao vrhovni društveni svesportski predstavnik. Predsjednik je bio Stevan Hadži, a većina odbornika su bili također članovi HAŠK-a. U gradskoj vijećnici u Zagrebu održan je 18. listopada 1930. prvi kongres jugoslavenskog sporta, na kojemu kao i na slijedećima, većinu referata iznose sportski odbornici porijeklom iz studentskih sportskih organizacija Zagreba.

Na Olimpijskim igrama u Amsterdamu 1928. godine započeli su Stevan Hadži, Miroslav Dobrin i Hrvoje Macanović prve pregovore za osnivanje Balkanskih igara. One su od 1929. do 1933. održavane u olimpijskom stadionu u Ateni, a prve Balkanske igre izvan Grčke priređene su 1934. u Zagrebu, na novom stadionu u Sveticama.

U razdoblju između dva rata HAŠK je ostao glavno društvo, po tradiciji i po radu najbolje povezano sa Zagrebačkim sveučilištem i vrlo razgranate djelatnosti, koja obuhvaća ove grane: atletika, boks, hazena, hokej na travi i na ledu, kajakaštvo, klizanje, mačevanje, motociklizam, nogomet, plivanje (i ronjenje), sanjkanje, skijanje (i skijöring), skokovi u vodu, stolni tenis, tenis i vaterpolo.

Nakon prvog svjetskog rata počele su se i u našem planinarskom pokretu sve više javljati nove tendencije. Pojavilo se shvaćanje da je planinarstvo okvir za doživljavanje prirodnih ljepota, a sportski motivi postavili su za cilj teške uspone i osvajanje visokih vrhova. I ljudi sa Zagrebačkog sveučilišta poprimili su dosta od toga novog duha, ali su svojim znanstvenim i pedagoškim nastojanjima davali i nadalje glavne vrednote planinarskim organizacijama. Koristeći se planinarskom tehnikom počeli su proučavati dotada vrlo teško pristupačna područja dinarskog krasa i planine kao što su Durmitor, Maglić i Prokletije. Mnoge makedonske i crnogorske planine turistički su otkrili upravo znanstveni radnici sa Zagrebačkog sveučilišta.

Među nastavnicima Zagrebačkog sveučilišta nijedna druga grana tjelesnog vježbanja i sportske djelatnosti nije od početka imala toliko pobornika kao planinarstvo.

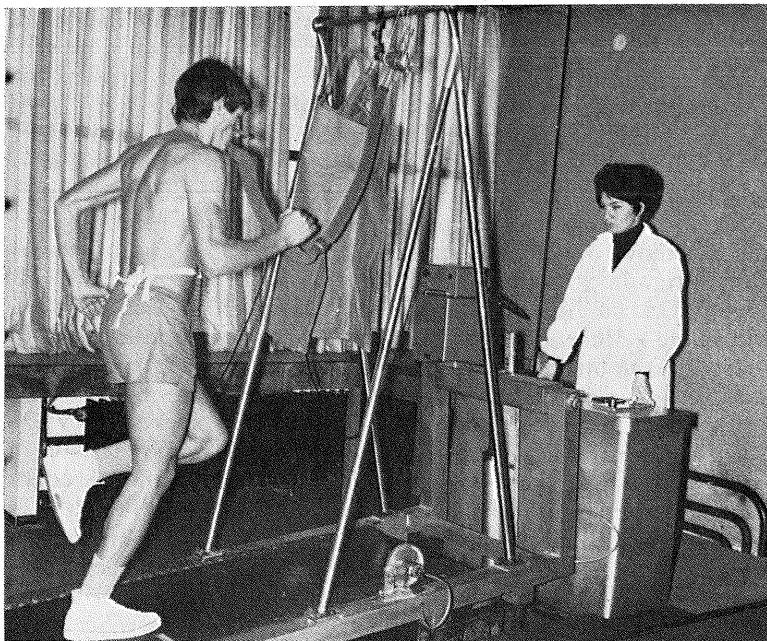
Između dva rata znatno je porastao interes studenata za izlete i putovanja. Ne zadovoljavaju se više školskim ekskurzijama, pa se mnogi bave planinarstvom i alpinistikom u Hrvatskom planinarskom društvu, Turističkom klubu »Sljeme«, u »Runolistu«, radničkom društvu »Priatelj prirode« i u drugim organizacijama. Već 1920. godine osnovana je na Sveučilištu VII podružnica Ferijalnog saveza Jugoslavije, a kasnije i Akademska podružnica »Jadranske straže«. Tridesetih godina studenti su često sudjelovali na izletima u okolici Zagreba s članovima radničkog planinarskog društva »Priatelj prirode«, održavali predavanja, priređivali zabave, a na povratku u Zagreb demonstrirali pjevanjem revolucionarnih pjesama.

Organizacija slovenskih studenata na Zagrebačkom sveučilištu, društvo »Triglav«, organiziralo je 1937. studentski planinarski logor u Gozd Martuljku kod Kranjske Gore. Ondje je 20 dana neprekidno boravilo preko 100 studenata sa sva tri tadašnja sveučilišta u Jugoslaviji, i to je bio uspjeti poticaj za slične pothvate idućih godina na Ojstrici, nad Prevaljama, na Kozjaku i drugdje.

Akademski skijaški klub nastojao je da zimi približi skijašima nepristupačne i nepoznate ljepote Velebita. Podigao je sklonište (18. listopada 1936) pod Svetim brdom na visini od 1380 m. Za učenike i studente počela je Škola narodnog zdravlja u Zagrebu, neposredno prije drugog svjetskog rata, podizati domove po raznim planinama – na Oštrcu kod Samobora, na Ograđenici i Bačić-kosi na srednjem Velebitu, na Medvednici kod Zagreba.

Iako je među studentima Zagrebačkog sveučilišta u razdoblju između dva rata postojao velik interes za planinarstvo, planinarsko skijanje i alpinistiku, ipak među 54 u rektoratu registriranih raznih studentskih organizacija 1939. godine nema studentske planinarske organizacije, uglavnom zato što najjača tadašnja planinarska organizacija u Zagrebu, Matica HPD, nije željela osnivanje novih društava u Zagrebu.

Sasvim drugačije se razvija sportska djelatnost u novom pokretu za socijalističku fizičku kulturu u oslobođenoj zemlji. Plodovi narodne revolucije, jednakost u pravima svih građana na obrazovanje, školovanje i razonodu u igranju, vježbanju i natjecanju na načelima masovnosti i sve-

MJERENJA U LABORATORIJU VISOKE ŠKOLE ZA FIZICKU KULTURU U ZAGREBU

stranosti uvjetuju i razvitak sportske djelatnosti zagrebačkih sveučilištaraca kao i studenata federativne narodne, a doskora i socijalističke republike Jugoslavije.

Osnivači planinarske i vježbačke djelatnosti 1874. godine, pa i sporta na Sveučilištu 1903. borili su se s nerazumijevanjem širokih slojeva i otporom zatečenih vlastodržaca, a od 1945. dalje omladinu uopće, a studente napose, napredne organizirane društvene snage i nova narodna vlast u svakom pogledu pomažu i ohrabruju nastojanja u tom dijelu potpunog odgoja.

Karakteristične su oznake novog studentskog sportskog djelovanja i na Zagrebačkom sveučilištu postepeno traženje i učvršćivanje organizacije, množenje broja učesnika, širenje na nove grane, stalni uspon u natijecanju, dokazan brojnim prvenstvima Jugoslavije i međunarodnim sportskim pobjedama.

Na svojoj prvoj sjednici od 14. lipnja 1945. Zagrebačko omladinsko fiskulturno društvo »Mladost« zahtijeva da ga Zemaljski fiskulturni odbor Hrvatske prizna i da mu odobri djelovanje.

Na početku šk. god. 1945/46, još 3. studenoga 1945, održana je prva glavna skupština Fiskulturnog društva studenata »Akademičar«, koje se oslanja na Narodnu studentsku omladinu Zagrebačkog sveučilišta.

Ta dva društva djelovala su odvojeno samo godinu dana, a zatim je najprije članstvo »Mladosti« 23. studenog 1946, a poslije njega članstvo »Akademičara« 2. prosinca 1946. odlučilo da se oba društva ujedine u novo Omladinsko studentsko fiskulturno društvo »Mladost«, s više od četiri tisuće članova i članica u klubovima i sekcijama za brojne grane sporta. Predsjednik je postao sveuč. prof. Andrija Mohorovičić. Prilikom opće reorganizacije sportske djelatnosti 1951. godine ujedinjeno je društvo uzelo novo ime: Akademsko sportsko društvo »Mladost«.

Kao i njihovi očevi u Maksimiru, tako su 1950. godine studentska brigada i brigada »Mladosti« počele dobrovoljnu izgradnju velikog sportskog parka na lijevoj obali Save. Na sastanku 17. travnja 1956. jednoglasno je odlučeno da sva igrališta i sportski uređaji »Mladosti« mogu besplatno upotrebljavati svi studenti Zagrebačkog sveučilišta. Nosilac toga prava je Savez studenata Sveučilišta u Zagrebu.

U razdoblju od 1945. godine dalje, program sportske i vježbačke djelatnosti studenata na Zagrebačkom sveučilištu obuhvaća sve grane koje su prije gojili članovi HAŠK-a i ostale organizacije studentskog sporta ili one koje su bile bliske studentima. U »Mladosti« se taj raznovrsni i već tada, između dva rata bogati program proširuje na nove grane: alpinizam, biathlon, biciklizam, džudo, estetska i sportska gimnastika, kanoistika, košarka, planinarstvo, odbojka, orijentacija, osnovno tjelesno obrazovanje (OTO), rugby, rukomet, rvanje, streličarstvo (luk i strijela), streljaštvo, šah i veslanje.

Na svim prvenstvima Jugoslavije sudjeluju u svim granama programa članovi »Mladosti« i studenti Zagrebačkog sveučilišta. Naslovi prvaka, rekordera, reprezentativaca svake se godine toliko množe da je na ovom mjestu nemoguće prikazati stalan uspon vrijednosti po najvišim strošim mjerilima sportskog natjecanja.

Kao i ranije, prije 1945. godine, nije samo ASD »Mladost« organizacija za studente, jer se oni slobodno učlanjaju i u druga sportska društva, u nekima su većina takmičarskog sastava, a drugi ostaju vjerni matičnim društvima i klubovima u drugim gradovima, gdje su započeli svoje sportsko djelovanje.

Nova faza počinje 1948. godine kada je osnovan Planinarski savez Hrvatske. Za prvog predsjednika izabran je poznati alpinist Branimir Gušić, profesor Medicinskog fakulteta i član JAZU. Širom socijalističke Jugoslavije niču planinarska društva, a Planinarsko društvo »Zagreb« već u drugoj godini rada broji oko 20.000 pripadnika. U stručnim sekcijama najagilniji su članovi bili studenti. Godine 1949. okupila se spontano posebna »Studentska grupa«, koja je 12. travnja 1949. postala »Planinarska družina sveučilišta« u okviru PD »Zagreb«. Izletom preko 300 studenata na Plitvice i alpinističkim tečajem na Durmitoru, snimanjem filma i oduševljenim radom jezgre organizatora stvoreni su uvjeti da se 27. siječnja 1950. u velikoj dvorani Tehničkog fakulteta održi osnivačka skupština prve planinarske organizacije na Zagrebačkom sveučilištu s imenom: Planinarsko društvo Sveučilišta »Velebit«, koje namjerno izostavlja oznaku studentsko da bi otvorilo vrata nastavnom osoblju i drugima. Počelo se održavanjem tečaja za zimsko planinarenje na Šar-

planini u Makedoniji i na Kopaoniku u Srbiji, uspostavljene su među-univerzitetske veze, uvedena pokretna i stalna ljetovanja (planinarsko-alpinistički logor na ulazu u velebitski prodor Veliku Paklenicu, zimsko skijanje na Jahorini), osnovano je Međuuniverzitetsko orijentaciono prvenstvo (MOP) i tako je 1953. zaslugom zagrebačkih studenata uvedena nova grana orijentacije u naš sportski život koja je 1963. dovela do prvog prvenstva Jugoslavije na kojem su članovi »Velebita« osvojili prvo mjesto. Od svih brojnih sekcija najjači utjecaj vrši Alpinistički odsjek čiji su članovi izvršili više od hiljadu teških uspona, ne samo u stijenama Jugoslavije nego i u planinama Švicarske, Austrije, Francuske, Italije, a ljeti 1967. i pohod u stijene norveških planina.

Akademsko Auto-moto društvo »Sveučilište« nastalo je iz odsjeka Narodne tehnike Tehničkog fakulteta, osnovane 1950. godine. Studenti vlasnici motocikla, a pogotovu automobila, bili su rijetkost, stanje postojećih vozila takvo da su morali izbjegavati naporene pothvate. Tek 1955. godine priređuju prve ocjenske vožnje, koje se tradicionalno ponavljaju uz vožnje spretnosti. Prvi uspjeh postignut je 1964. kada je član AAMD »Sveučilište« Branko Kržišnik bio prvi na zvjezdanoj ocjenskoj vožnji do Jajca. Pošto je god. 1961. društvo uspjelo da nabavi dva specijalna motocikla za cross-country natjecanja, to se takmičarski opredijelilo za tu granu motorističkog sporta. Od godine na godinu ističu se vozači AAMD »Sveučilište« na utrkama u Hrvatskoj, Jugoslaviji, a bili su i u Austriji, Mađarskoj, SSSR-u.

Od početka je društvo školovalo vozače automobila, pa je mnogo kulturnih i stručnih radnika baš u tom društvu naučilo vožnju. Škola ima kapacitet od 80 polaznika mjesečno, a društvo ima više od 300 članova s vlastitim vozilima.

Nastava tjelesnog odgoja na fakultetima i visokim školama Zagrebačkog sveučilišta uvedena je na Filozofskom fakultetu u šk. god. 1948/49. Bila je to godina eksperimentiranja koja je dala dobre rezultate, ali se zbog materijalnih zapreka nije nastavilo s tim radom. Tek 12 godina kasnije uvodi se fakultativno tjelesno vježbanje na Veterinarskom fakultetu, a godinu dana kasnije na Tehnološkom fakultetu.

U šk. god. 1962/63. prvi put se na Zagrebačkom sveučilištu uvodi redovita nastava tjelesnog odgoja, i to na prvoj godini Građevinskog fakulteta. Dopunom Statuta 17. lipnja 1964. proširena je obavezna nastava na studente prve i druge godine. U ljetnom semestru šk. god. 1962/63. obaveznu nastavu prihvaća i Visoka tehnička škola u Zagrebu, a u ljetnom semestru šk. god. 1963/64. i Tehnološki fakultet u Splitu.

Postepeno se tjelesno vježbanje kao obaveza studenata i studentica I i II godine studija uvodi i u drugim fakultetima: u šk. god. 1964/65. na Strojarsko-brodograđevnom, 1965/66. na Biotehnoškom odjelu Tehnološkog fakulteta u Sisku, Biotehnoškom fakultetu u Zagrebu i na Farmaceutsko-biokemijskom fakultetu u Zagrebu. Fakultativna nastava postaje obavezna na Veterinarskom fakultetu u šk. god. 1967/68, kada i Rudarsko-geološko-naftni i Poljoprivredni fakultet također uvode tjelesno vježbanje kao obavezni predmet. Cjelokupnu nastavu na svim fakulte-

tima u Zagrebu vodi Odjel za fizički odgoj studenata, koji se sada nalazi u sastavu Visoke škole za fizičku kulturu u Zagrebu. U odjelu je zaposleno 8 stalnih i 2 honorarna nastavnika. Program nastave predstavlja logički nastavak programa u školama drugog stupnja i provodi se na satovima opće tjelesne pripreme, na satovima sportske ili vježbačke djelatnosti po slobodnom izboru studenata, na zimskim i ljetnim logorovanjima, izletima i natjecanjima. Odjel za fizički odgoj studenata brine se za nastavu i sportsku razonodu svih zdravih studenata bez obzira na prethodno sportsko znanje, dok Savez organizacija za fizičku kulturu priređuje program treninga i natjecanja za studente određenog sportskog znanja koji se natječu za boje svojih fakulteta. Akademsko sportsko društvo »Mladost« okuplja najbolje učesnike za prvenstvena i najviša natjecanja.

Na inicijativu Saveza studenata Jugoslavije odlučeno je u Beogradu 5. siječnja 1953. da se osnuje posebna organizacija koja će priređivati natjecanja među univerzitetskim centrima u različitim granama zimskog i ljetnog sporta te sport studenata Jugoslavije zastupati na međunarodnim prvenstvima. Sportski odbor studenata Jugoslavije organiziran je na skupštini 8. svibnja 1953. Nakon pet godina uspješna rada prerastao je 31. ožujka 1958. u Savez sportskih organizacija studenata Jugoslavije SSOJ, a 1962. godine promijenio je ime u Univerzitetski savez organizacija za fizičku kulturu USOFKJ, da bi se i na taj način uklopio u novo ustrojstvo sportske djelatnosti. Savez je sastavljen od samostalnih studentskih sportskih organizacija Beograda, Zagreba, Ljubljane, Sarajeva, Skopja, Novog Sada, Rijeke, Splita, Niša i Prištine.

Studenti Zagreba bili su i u tom pothvatu pokretači i u prvim redovima, jer su Prve studentske igre Jugoslavije održane u Zagrebu od 27. do 30. svibnja 1949. u atletici, stolnom tenisu, košarci, odbojci, mačevanju, gimnastici, tenisu, streljaštvu, nogometu, rukometu, petoboju svestranosti i u šahu.

Do 1952. godine održavane su ljetne i posebne zimske studentske igre u jednom mjestu, a od 1953. decentralizirano svaka pojedina sportska grana u nekom drugom gradu. Međuuniverzitetski susreti, vrlo skupi a glomazni po organizaciji i putovanjima, prestali su se održavati od 1963. godine, kako bi se sva pažnja obratila međufakultetskim natjecanjima u jednom gradu, bez putovanja i troškova.

Jugoslavenski studenti uključili su se u međunarodna natjecanja od 1950. godine dalje i sudjelovali su na zimskim i ljetnim igrama Međunarodnog studentskog sportskog saveza FISU, na svjetskim studentskim šahovskim turnirima, na festivalima omladine i studenata Balkana, na svjetskim festivalima omladine i studenata od 1959. na Univerzijadama. Na prvim svjetskim studentskim igrama ujedinjenja u Parizu 1957. godine, studentica iz Zagreba Milka Babović postala je svjetska prvakinja u trčanju na 80 m s preponama. Studenti iz Zagreba mnogo su pridonijeli u različitim zgodama zajedničkim pobjedama studentskih reprezentacija Jugoslavije u vaterpolu, košarci, nogometu, tenisu i drugim granama raznovrsnog međunarodnog programa.

Literatura

Dvadeset godina rada Hrvatskog akademskog sportskog kluba 1903–1923, Zagreb 1923.

H. Macanović: Jugoslovenski sport, Zagreb 1933.

Izveštaj o fizičkom odgoju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu školske godine 1948/49. (autori Miro Mihovilović, dr Vladimir Janković, dr Duško Katunarić, dr Branko Metz, dr Zvonko Mihelić, Vera Romanić, Zvonko Vidović), Zagreb 1949.

I. Lipovšćak: Sport od osnutka Zagrebačkog sveučilišta do 1918. godine (neobjavljeni rukopis), Zagreb 1964.

H. Macanović: Sport na Zagrebačkom sveučilištu 1918–1941. (neobjavljeni rukopis), Zagreb 1964.

M. Mihovilović: Sport na Zagrebačkom sveučilištu u socijalističkoj Jugoslaviji 1945–1964. (neobjavljeni rukopis), Zagreb 1964.

Ž. Poljak: Zagrebačko sveučilište i planinarstvo u Hrvatskoj (neobjavljeni rukopis), Zagreb 1964.

M. Milač: Auto-moto društvo »Sveučilište« (neobjavljeni rukopis), Zagreb 1964.

N. Jurković: Fizički odgoj studenata Sveučilišta u Zagrebu (magistarski rad), Zagreb 1966.

N. Jurković: Nastava fizičkog odgoja na univerzitetima u Jugoslaviji, Historija fizičke kulture, br. 6, Zagreb 1968.